וישלח

א. אויפן פסוק „וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפול על צוארו וישקהו ויבכו", איז רש"י מעתיק דעם וואָרט „ויחבקהו" און איז מפרש: „נתגלגלו רחמיו כשראה משתחוה כל השתחוואות הללו". דערנאָך איז ער מעתיק דעם וואָרט „וישקהו" און איז מפרש: „נקוד עליו ויש חולקין בדבר הזה בברייתא דספרי[2] יש שדרשו נקודה זו לומר שלא נשקו בכל לבו. א"ר שמעון בן יוחאי הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו".

דאָרף מען פאָרשטיין: פאָרוואָס איז רש"י מפרש דעם וואָרט „ויחבקהו" לויטן צווייטן פירוש אין צווייטן דיבור המתחיל[3], און שרייבט ניט וואָס עס מיינט „ויחבקהו" לויטן ערשטן פירוש אַז „לא נשקו בכל לבו"?

און ס'איז אַ דוחק צו זאָגן אַז רש"י פאָרלאָזט זיך אויף זיין פירוש אין זעלבן פסוק תיכף לאח"ז אויף „וישקהו" אַז „לא נשקו בכל לבו" (ובמילא איז אויך „ויחבקהו" ניט געווען בכל לבו) — ווייל אין „וישקהו" איז אין פסוק פאָראַן אַ ספעציעלער לימוד (ניקוד) אויף אָרויסצולערנען דאָס, משא"כ אויף „ויחבקהו".

האָט דאָך רש"י געדאָרפט מבאר זיין „ויחבקהו" אויך לויטן ערשטן פירוש אַזוי ווי ער איז עס מבאר לויטן צווייטן פירוש.

ב. אויך דאָרף מען פאָרשטיין אין ד"ה וישקהו — פאָרוואָס דאָרף רש"י אַנקומען צו צוויי פירושים?

נאָך מער: פון דעם וואָס רש"י איז מקדים „ויש חולקין בדבר הזה" איז משמע אַז ביידע פירושים זיינען שקולים אין פשוטו של מקרא. דאָס הייסט, ניט ווי ע"ד הרגיל וועט רש"י ברענגט צוויי (אַדער מער) פירושים (אַדער מ"ד) אַז וועלכע ס'איז הקדמה אַז דאָ קומען מערערע פירושים, וואָס דאָן ברענגט ער דעם ערשטן פירוש (אַדער מ"ד) פריער, ווייל ער איז קרוב יותר צו פשוטו של מקרא, משא"כ וועט רש"י איז מקדים פאַר ביידע פירושים (ווי בנדו"ד) „ויש חולקין בדבר הזה" (וכיו"ב) — וואָס איז לכאורה מיותר — איז די הקדמה צו באַווייזן אַז ביידע פירושים זיינען שקולים בפשוטו של מקרא.

ולכאורה: דער פירוש פון „יש שדרשו נקודה זו לומר שלא נשקו בכל לבו" איז מער בפשטות ווייל די נקודות זיינען ממעט דעם תוכן התיבה[4], און ווי דער ענין הניקוד איז אין אַנדערע ערטער בתורה וואָס ווערן דאָרט געבראַכט אין ספרי (בלשון הספרי „כיוצא בו"). אוּן דאָס איז מסתבר אויך בפשוטו של מקרא[5]. משא"כ לדעת רשב"י איז ניט גלאַטיק: וואָס גיט עס צו וואָס דער

1) פרשתנו לג, ד.
2) בהעלותך ט, יו"ד.
3) ראה באר יצחק כאן: רש"י הולך כאן בשיטת רשב"י שהביא בד"ה וישקהו והוא פשטות הכתובים.

4) ראה רלב"ג ריש פרשתנו (ביאור המלות): נקוד על וישקהו להורות שאין נשיקתו בלב שלם אבל ה' עניינה ממוצעת בין הנשיקה ובין העדר הנשיקה ולזאת היתה זאת התיבה ממוצעת בין הכתיבה והמחק. ועד"ז בעוד מפרשים.
5) ראה רש"י לעיל וירא יט, לג. במדבר ג, לט. בהעלותך שם. וראה בהנסמן לקמן הערה 23.

ווארט „וישקהו" איז „נקוד עליו"[6]: צו זאגן אז „נשקו בכל לבו" דארף מען ניט אנקומען צום ניקוד, דאס איז דאך דער פשוט'ער טייטש פון „וישקהו"[7]!

מפרשים[8] זיינען מסביר, אז דאס גופא קומט רשב"י זאגן: „הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב", ובמילא, צו זאגן אז לא נשקו בכל לבו דארף מען קיין ניקוד ניט האבן. דאס וואלט מען אליין פאר־שטאנען; נאר דער ניקוד באווייזט דעם היפך, אז עס איז יע געווען „בכל לבו".

אבער לפ"ז איז דער ניקוד ניט ממעט דעם פירוש פון „וישקהו", נאר אדרבה, ער איז אים מדגיש ומחזק[9], און דאס איז לכאורה ניט ווי דער ענין הניקוד אין אנדערע ערטער בתורה וועלכע רש"י ברענגט, וואס דער ניקוד איז ממעט דעם תוכן פון דער תיבה המנוקדת[10].

היינט וואס ברענגט רש"י אויך דעם צווייטן פירוש, און איז נאך מקדים „ויש חולקין בדבר הזה", אז דער פירוש איז בפשוטו של מקרא שקול צום ערשטן פירוש?

און כאטש אז ביידע פירושים שטייען טאקע אין „ברייתא דספרי", איז אבער ניט ענינו של רש"י צו מעתיק זיין דרשות חז"ל, סיידן וואס ס'איז נוגע צו הבנת פשוטו של מקרא.

ג. אויך דארף מען פארשטיין: די צוויי פירושים אין „וישקהו" ברענגען זיך אין נאך ערטער, פארוואס ברענגט זיי רש"י ווי זיי זיינען אין ספרי, און איז נאך מדייק זאגן אז די מחלוקת שטייט אין ברייתא דספרי — די מחלוקת ברענגט זיך אויך אין בראשית רבה[11] על אתר ווי אויך אין אבות דר' נתן[12].

בשלמא וואס רש"י ברענגט ניט ביידע דיעות פון ב"ר — יש לומר, ווייל די צווייטע דיעה דארט דעת ר' ינאי „אלא מלמד שלא בא לנשקו אלא לנשכו ונעשה צוארו של אבינו יעקב של שיש כו'" איז ניט מתאים אין פשוטו של מקרא אין „וישקהו"[13], ועוד לפ"ז איז דער ניקוד ניט מחליש דעם תוכן פון דעם וואַרט, נאר ער איז אים שולל לגמרי, כאילו ווי ער איז אים מוחק[14].

---

6) מפשטות לשון הספרי משמע לכאורה שרשב"י פליג על בעל הברייתא שמפרש הניקוד על וישקהו כשאר הנקודות שהובאו שם „כיוצא בו וישקהו שלא נשקו בכל לבו וס"ל לרשב"י שכאן אין לדרוש הניקוד (ולהעיר שבבמדב"ר (פ"ג, יג) הובאו כל התיבות והאותיות שיש נקוד עליהם והדרש עליהם (כבספרי שם) ולא הובא מאמר רשב"י).

ולהעיר מהגירסא בכמה כת"י רש"י (שתח"י) „נקוד עליו יש חולקין עליו בברייתא דספרי יש שדרשו נקודה זו למה כו'".

אבל מלשון רש"י שלפנינו — „ויש חולקין בדבר זה" (בטעם ש„נקוד עליו") — משמע שגם רשב"י דריש הניקוד.

7) ראה ב"ר פע"ח, ט שהקשה ר' ינאי על הפירוש „שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו" (אלא שבב"ר הוא מאמר רשב"א (ולא רשב"י) — ראה לקמן סעיף ג'): אם כן למה נקוד עליו.

8) ראה ספר הזכרון, משכיל לדוד, חדא"ג מהרש"א עה"ת („אמר המלקט") לפרש"י כאן.

9) ראה פי' מהרז"ו ועץ יוסף לב"ר שם (בדעת רשב"א). אלא שלפי' למדו רשב"א מזה שהניקוד הוא על כל התיבה ולא כבשאר המקומות ש„הכתב רבה על הנקודה" או „הנקודה רבה על הכתב".

*) להעיר שבספרי שם הלשון ר"ש בן יוחי אומר, וברש"י — א"ר שמעון בן יוחאי.

10) ובפרש"י אין לומר כהמפרשים בהערה שלפנ"ז, כי בפרש"י לא הובא בכלל שהניקוד כאן אינו דומה כשאר הנקודות בתורה.

11) פע"ח, ט.

12) פל"ד, ד.

13) כמ"ש במשכיל לדוד כאן.

14) ראה יפה קול לשהש"ר (ז, ד). אמנם זה לפי פי' המת"כ בב"ר שם אלא לומר לקרוא וישכהו. וכמו שפי' במשכיל לדוד שם (וכ"ה בפרקי דר"א* (הובא

*) בההוצאה דפדר"א עם פי' הרד"ל — חסר.

אבער ער האט געקענט ברענגען די ערשטע דיעה פון ב"ר, דעת ר' שמעון בן אלעזר „מלמד שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו", וואס דאס איז דאך אזוי ווי דעת רשב"י[15] אין ספרי[16] (ובפרט נאך אז דעת רשב"א אין דעם ענין הניקוד „בכל מקום שאתה מוצא הכתב רבה על הנקודה אתה דורש כו'" (וואס רשב"א איז מתחיל דערמיט פירושו אין ב"ר) האט שוין רש"י אראפ־געבראכט[17] בפירושו על התורה)[18].

נוסף לזה: אין אבות דר"נ שטייען ביידע דיעות ובלשון קצר וברור „מלמד שלא נשקו באמת"[19]. רשב"א אומר נשיקה זו של אמת וכולן אינן של אמת"[20].

היינט פארוואס איז רש"י מדייק: א) צו מעתיק זיין לשון הספרי ב) צו מציין זיין דעם מקור — „ויש חולקין . . בברייתא דספרי". ג) צו ברענגען אויך דעם נאמען פון בעל המאמר (ווי ער איז אין ספרי) — רשב"י[21]. ד) צו ברענגען בהתחלת לשונו „הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב", וואס לכאורה, מאי נפק"מ לפשוטו ש"מ דא, ובפרט אז אויך פון סיום הלשון (וואס שטייט אויך אין ב"ר) „אלא (מלמד) שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו" פאר־שטייט מען אז בעצם איז ער געווען סיי פריער סיי שפעטער א שונא ליעקב.

ד. לכאורה וואלט מען געקענט פארענטפערן קושיות הנ"ל (סעיף ב־ג):

לויט ביידע דיעות קומט דער ניקוד שוואכער מאכן דעם „וישקהו". דער חילוק איז נאר, אז אויב „לא נשקו בכל לבו" מאכט די נקודה שוואכער[22] דעם

בילי"ש עה"פ) פל"ז „אל תהי קורא וישקהו אלא וישכהו". אבל שם הוא לא בדעת ר' ינאי).

אבל לפי מה שפירש ביפה תואר (השלם) — ועד"ז בעץ יוסף — לב"ר שם דעיקר כוונתו לנשיכה ואח"כ נתהפך לאוהב ונשקו (וכן משמע בתנחומא (פרשתנו ד): בקש עשו לנשכו כו' לכך נקוד וישקהו שלא היתה נשיקה של אמת. וכמפורש בעץ יוסף לתנחומא שם), יש לפרש לכאורה שגם לדעת ר' ינאי הניקוד אינו מוציא התיבה מפשוטה** כאילו אינה. אלא כהדיעה שהובאה בפרש"י „לא נשקו בכל לבו" (וראה שפ"ח בפרש"י***) [אבל ראה במדרש לקח טוב כאן שמביא תחלה דעת ר' ינאי ואח"כ „וי"א נישקו אבל לא בלב שלם לכך נקוד עליו כי לא היתה נשיקה שלימה"], אלא שגם ענין זה שבקש לנשכו אינו מבואר ולא מרומז בפרש"י. וראה לקמן הערה 22.

15) וצ"ע במשכיל לדוד כאן שמשמע מדבריו דדיעה הא' ברש"י היא דעת רשב"א דהתם וס"ל שלא נשקו בכל לבו. וכנראה שהי' לפניו הגי' בדברי רשב"א בבילי"ש כאן (הובא בהערה 18). וראה גם ספר זכרון בסוף דבריו.

16) וראה בפי' דבריו ביפ"ת ויפה קול לשהש"ר שם שמפרשים כפי' הנ"ל בדברי רשב"י.

17) ויר"א יח, ט.

18) בב"ר (הוצאת תיאדור — אלבק) הובאה הגי' בדברי רשב"א בב"ר „מלמד שנשקו מכל לבו' וליתא שם „שנכמרו רחמיו באותה שעה". ובילי"ש כאן: מלמד שלא נשקו בכל לבו. (ועד"ז הוא במדרש שכל טוב). ואולי היתה לפני רש"י אחת מגי' הנ"ל בב"ר.

19) ואין לומר שרש"י לא הביא מאבות דר"נ כי שם יש לפרש במ"ש „מלמד שלא נשקו באמת" שבאמת לא נשקו בפועל (בכלל), כי מדברי רשב"א נשיקה זו של אמת וכולן אינן של אמת, מוכח, שגם לת"ק נשקו אלא שלא הי' באמת (—בכל לבו).

20) ראה תומת ישרים לאבות דר"נ. וראה בנין יהושע שם. ומשטחיות לשונו משמע קצת שגם לדעת רשב"י (שהובאה בפרש"י), לא בא לנשקו אלא לנשכו. וראה כסא רחמים שם. וכן הוא דעת רשב"א לפי הגי' בשהש"ר שם לפנינו. וראה לעיל (הערה 18) גי' הילי"ש.

21) ובפרט שבשני מקורות האחרים (ב"ר ואדר"נ) איתא רשב"א.

22) בספר הזכרון כאן: ת"ק סובר שהנקודה הוא לרמוז שלא נשקו בכל לבו — כלומר אין זו נשיקה כלל וכאילו הנקודה עקרה וישקהו ממקומה כו'. וא"כ לשתי הדיעות הנקוד אומר לך סמייהו להאי

**) אבל ביפ"ת ועץ יוסף שם שלר' ינאי „בא הניקוד להוציא המלה מפשוטה", כמ"ש בעצמו ביפה קול שם.

***) ודבריו צריך תיקון שכתב „מלות וישקהו נקוד לבד השי"ן שבו שאינו נקוד".

ענין הנשיקה בכלל, און לויט דעת רשב"י מאכט די נקודה שוואכער דעם תוכן הענין פון „וישקהו" אין דעם פסוק, נשיקת עשו ליעקב[23]: היות אז „בידוע שעשו שונא ליעקב", וואלט מען דאך פארשטאנען אז „וישקהו" דא מיינט אזא נשיקה וואס עשו (א שונא) קושט יעקב'ן (ניט בכל לבו) — קומט דער ניקוד און איז ממעט דעם מובן פון „וישקהו דא, אז דער „וישקהו" איז געווען „בכל לבו".

און עפ"ז איז מובן:

א) ווי ביידע פירושים זיינען מתאים מיטן תוכן ענין הניקוד לפי פשוטו של מקרא (אז דער ניקוד קומט שוואכער מאכן דעם מובן פון דעם וואלט המנוקד).

ב) דער טעם וואס ער ברענגט אויך די צווייטע דיעה (פון רשב"י), וואס לויט דער ערשטער דיעה אז דער ניקוד איז מחליש דעם ענין הנשיקה בכלל,

תיבותא מהכא למר סמיי מכל וכל כו'. וצ"ע דלהפי' ש„לא נשקו בכל לבו" הרי עכ"פ הי' כאן מעשה הנשיקה וגם תוכן ענין הנשיקה (ענין של אהבה), אלא ש„לא הי' בכל לבו".

ואולי מפרש שלא נשקו בכל לבו, שלא הי' לבו בזה כלל, וכנשיקת שונא. וכדעת הזהר פרשתנו (קעא, ב. זח"ב קכד, ב)* ורבינו בחי' כאן ועיד. [וכצ"ל ע"פ הביאור במפרשים הנ"ל (וכ"ה בספר הזכרון שם) דדברי רשב"י „הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב" קאי על המ"ד שלפנ"ז, והיינו יודעי שזוהי נשיקת שונא]. ויש לפרש כן גם באבות דר"נ, שלא הי' שום אמת בנשיקתו. אבל נוסף ע"ז שלא משמע כן מפשטות הלשון „שלא נשקו בכל לבו" אין לפרש כן ברש"י — ראה לקמן בפנים ס"ו.

23) כן משמע בספר הזכרון שם. וראה יפה תואר לב"ר שם. לקו"ש חט"ו ע' 113.

*) ובמדרש משלי (באבער) כו, כד: מלמד שלא בנשיקה של אהבה אלא של שנאה. ובשמו"ר (פ"ה, יו"ד): כך נשיקה שנשק עשו ליעקב לא הי' אלא לפסולת.

האט דער ניקוד געדארפט זיין נאר אויף די אותיות „וישק", משא"כ לויט רשב"י איז מובן וואס דער ניקוד איז אויף דעם גאנצן ווארט „וישקהו"[24].

ג) וואס רש"י ברענגט דוקא די דרשה פון ספרי און ניט פון אבות דר"נ[25] וויי"ל דוקא אין דעם לשון ווי ער שטייט אין ספרי — „הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו" גיט זיך ארויס דער תוכן פון פירוש, אז אן דעם ניקוד וואלט מען פארשטאנען „וישקהו" ווי נשיקות פון א שונא, כנ"ל. און דער ניקוד איז ממעט דעם תוכן פון „וישקהו".

ד) וואס ער ברענגט אויך דעם נאמען פון בעל המאמר (און דוקא די גירסא) — רשב"י: ר"ש[26] איז „דריש טעמא דקרא"[27] — ניט די ווערטער (און אנ־זאג) פאר זיך נאר (צוזאמען מיט — און נאכמער) לויט זייער טעם, וואס לפ"ז איז מובן וואס ער לערנט דעם ניקוד אז ער איז ממעט ניט דעם טייטש פון ווארט „וישק" פאר זיך (ווי לויטן ערשטן מ"ד) וואס במילא איז ניט נוגע וועגן וועמען עס רעדט זיך בפרשה, נאר דעם תוכן פון ווארט ווי ער איז א חלק פון דעם גאנצן ענין,

ביי „וישקהו" פון עשו צו יעקב, איז ער „דריש טעמא דקרא" אז מ'פאר־

24) ולפ"ז תובן ותומתק ההקדמה בדברי רשב"א בב"ר שם „בכ"מ שאתה מוצא הכתב רבה כו' כאן לא כתב רבה על הנקודה כו'". וראה יפ"ת שם.

25) וגם לא דעת רשב"א מב"ר.

26) דסתם ר"ש הוא רשב"י (רש"י שבועות ב, ב ד"ה משמו. רמב"ם בהקדמתו לפיה"מ ד"ה הפרק הששי. סדה"ד ע' רשב"י וש"נ. ועוד).

27) גיטין מט, ב. וש"נ.

*) ובשהש"ר שם מסיים „אלא כולו נקוד". וכ"ה במס' סופרים פ"ו ה"ג. אבות דר"נ שם.

שטייט אז דאס זיינען נשיקות שונא, און דער ניקוד איז ממעט דעם טעם דאָ און באוויזט אז ס׳איז געווען „בכל לבו״.

ה. אבער דער פירוש איז ניט גלאטיק. ווארום אין אלע אנדערע ערטער קומט דער ניקוד שוואכער מאכן דעם תוכן פון דעם וואָרט המנוקד[28] — איז א דוחק צו זאגן, אז דאָ מאכט עס שוואכער דעם תוכן הענין פון „וישקהו״ שבפרשה און דעם תוכן פון וואָרט אליין מאכט עס גאר שטארקער („בכל לבו״)!

נוסף לזה בלייבט ניט פארשטאנדיק:

א) וואס איז כוונת רש״י מיט״ן זאגן אז די מחלוקת איז אין ברייתא דספרי[29]?

ב) וואס איז דער לשון „הלכה היא (בידוע)״[30] — דאָ איז דאך נוגע אז דאס איז „ידוע״[31], כנ״ל[32].

ג) אין רוב דפוסי ספרי שלפנינו איז דער לשון (בדברי רשב״י) „אלא נהפכו[33] רחמיו״ — פארוואס זאגט רש״י (ווי ס׳איז אין ב״ר) „אלא שנכמרו[34] רחמיו״?

ו. דער ביאור בכל זה:

רש״י קומט דאָ ניט פארענטפערן דעם ניקוד אויפן וואָרט „וישקהו״ — וואָרום, ווי געדעדט כמה פעמים[35], איז רש״י ניט מפרש[36] (אלע) ניקוד אין תורה[37]. דערפון איז מוכח, אז דער ענין הניקוד (אזוי ווי אויך[38] חסר ויתיר) איז ניט קיין קשיא אין פשוטו של מקרא, ובמילא איז ניט מוכרח לפרשו ווען מ׳לערנט פשוטו של מקרא.

סיידן בשעת ס׳איז פאראן בלאו הכי א שאלה אדער שוועריקייט אין הבנת פשוטו של מקרא, דאן ברענגט רש״י און איז מפרש (בכמה מקומות) דעם ניקוד (אדער דעם חסר כו׳), וואס דערמיט ווערט פארשטאנדיק פשוטו של מקרא.

דאָ קומט רש״י פארענטפערן א שאלה וואס שטעלט זיך ע״פ פשט: ווי איז עס עשו מיט אמאל איבערגעקערט גע־ווארן מן הקצה אל הקצה — צו אזא חיבה ואהבה ליעקב, ווען מ׳וויים אז „וישטום אותו״ ביז ער וויל אים הרג־נען[39], און „עודנו בשנאתו״ און ער גייט איצט מלחמה האלטן מיט יעקבן — „הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו״[40]?

איז רש״י מבאר, אז דער „ויחבקהו״ איז טאקע געווען א ספעציעלע גע־שעניש — „נתגלגלו[41] רחמיו (וה־

28) ראה בהנסמן לעיל הערה 5.

29) בא׳ מכת״י רש״י (שתח״י) ליתא „ויש חולקין בדבר הזה בברייתא דספרי״.

30) בכמה כת״י רש״י (שתח״י) „הלכה ידועה היא״. ובכת״י א׳ „הלכה היא הכל יודעים״.

31) בספר הזכרון גריס בפרש״י: והלא בידוע הוא כו׳. ומתאים לפירושו בדברי רשב״י כנ״ל (ס״ב והערה 22). וכ״ה בא׳ מכת״י רש״י שתח״י.

32) ואף שכ״ה לשון הספרי לפנינו, הרי אין דרכו של רש״י להעתיק דרשות חז״ל דוקא כצורתן, כ״א מה שנוגע לפירושו בפשש״מ. וביל״ש בהעלותך שם: והלא בידוע כו׳.

33) ראה ספרי הוצאת האראוויטש. ושם הובא רק ממק״א (מדרש תנאים) הגירסא „שנכמרו״. וליתא שם התיבות „בכל לבו״.

34) בדפוס ראשון ודפוס שני וכת״י רש״י (שתח״י) „נהפכו רחמיו״. אבל הגירסא הנפוצה בדפוסי רש״י שלפנינו היא „שנכמרו״.

35) לקו״ש ח״ח ע׳ 62 הערה 8. חט״ז ע׳ 112.

36) גם לפני פרשה זו — לך טז, ה.

37) שמונה בספרי, אבות דר״נ ובמד״ר שם. מס׳ סופרים פי״ח ה״ג.

38) ראה לקו״ש ח״ה ע׳ 17. וש״נ.

39) תולדות כז, מא.

40) פרשתנו לב, ז ובפרש״י.

41) בפרש״י במהדורה ראשונה של ברלינר מביא מכת״י אחד ודפוס אחד „נהפכו״. אבל בכל הדפוסים שלפנינו — כולל דפוס א׳ וב׳ — וכת״י (שתח״י) איתא „נתגלגלו״.

סיבה—) כשראהו משתחוה כל השתח־וואות הללו״.

און אין דעם איז ניטאָ קיין מחלוקת — דאָס איז פשוטו של מקרא לכל הדיעות.

בשעת אָבער עס קומט צו „וישקהו״[42] — וואָס דאָס איז ניט נאָר אַ צייכן פון חיבה גדולה ביז אַז „ויחבקהו״, נאָר דאָס באַווייזט אויף אַ התרגשות והתעוררות אהבה יתירה אין האַרצן עד כדי כך ביז אַז עס איז ניט גענוג דיבור און אויך אפילו ניט חיבוק — עס קומט אויך וישקהו (ווי דער בן חמש זעט עס — דעם יתרון חיבת הנשיקה אויף חיבת החיבוק — באַ זיך, וביחס פון די עלטערן צו עם). לייגט זיך ניט צו זאָגן, אַז מצד דעם וואָס „ראהו משתחוה כל השתחוואות הללו״ (— נתגלגלו רחמיו), זאָל ער אינגאַנצן נתהפך ווערן מן הקצה אל הקצה פון „שנאתו״ — צו וועלן אים הרג׳נען, צו אַזאַ אהבה גדולה אַז אפילו נאָך ויחבקהו — מוז קומען וישקהו.

אויף דעם זאָגט רש״י — „נקוד עליו״: דאָ איז דער ניקוד שייך צו פשוטו של מקרא, און קומט לערנען (ווי ניקוד בכל מקום) אַז דער „וישקהו״ איז געווען אַ שוואַכער, ס׳איז טאַקע ניט געווען קיין אמת׳ע נשיקה (אַן אויסדרוק פון אהבה אמיתית).

און אין דעם איז רש״י מבאר — „ויש חולקין בדבר הזה״. דאָס אַז „וישקהו״ איז ניט קיין ענין אמיתי קען מען עס מבאר זיין אין צוויי אופנים: „יש שדרשו נקודה זו לומר שלא נשקו בכל לבו״ (אע״פ אַז „ויחבקהו״ און „נתגלגלו רחמיו״ (וואָס האָט דערפירט צו „וישקהו״) איז יע געווען באמיתיות)[43]; און אַ צווייטע דיעה איז, אַז „נכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו״, אַז נאָך דעם „ויחבקהו״ (וואָס איז געקומען מצד „נתגלגלו רחמיו״), איז „באותה שעה — ווען ער האָט אים אַרומ־גענומען — נכמרו רחמיו״: ס׳איז גע־וואָרן אַ הייסע און שטאַרקע התרג־שות[44], ביז אַז „נשקו בכל לבו״. ווי־באַלד אָבער אַז די התרגשות און דער נשקו בכל לבו זיינען געווען בלויז „באותה שעה״, איז דאָס ניט[45] קיין ענין אמיתי[46].

ז. כדי צו מדגיש זיין אַז אויך לדעת רשב״י וואָס נשקו בכל לבו איז עס ניט

---

42) עפ״ז יש להוסיף בטעם הדבר שרש״י לא הביא המחלוקת דב״ר ודאבות דר״נ (ראה לקמן ס״ח), כי בשניהם (מקדים ו)מביא גם התחלת הכתוב בב״ר (לפנינו): וירץ עשו לקראתו• וישקהו, ובאבות דר״נ: וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפול על צואריו וישקהו. ומקום לומר שהמחלוקת היא גם בתחלת הכתוב אם הי׳ בזה תנועה של אהבה. מ״א״כ בספרי שהובא שם „כיוצא בו וישקהו״ — רק תיבת „וישקהו״ (אף שבכמה מהמקומות שמביא שם, מעתיק עוד תיבות מהכתוב — לא רק התיבה שעלי׳ נקוד). שמזה משמע שהמחלוקת היא רק בהענין ד„וישקהו״ כבפנים.

•) בהוצאה הנ״ל דב״ר: לקראתו וגו׳ וישקהו. ומביא כמה גי׳ שנעתקו בפירוש התיבות „ויחבקהו ויפל על צוארו״.

43) ועפ״ז מובן שאין לפרש שמ״ש „שלא נשקו בכל לבו״ ביי״ ידלא הי׳ בזה שום תוכן של אהבה, שהרי כבר כתב לכל הדיעות שנתגלגלו רחמיו. ופשיטא שזה עושה רושם עכ״פ באותה שעה, ואולי גם נתעורר יותר מזה, אלא שלא נשקו בכל לבו. אבל ראה באר מים חיים (לאחי המהר״ל) בפרש״י כאן.

44) רש״י מקץ מג, ל. וראה בארוכה לקו״ש חט״ו ע׳ 354 ואילך בפי׳ „נכמרו״, וחילוקו מל׳ „נתגלגלו״. אבל ראה שם ע׳ 348 הערה •5.

45) עפ״ז תומתק הגי׳ בכמה כת״י רש״י שלפנינו, שליתא התיבות „בכל לבו״ (וסיום ל׳ רש״י הוא „ונשקו״).

46) ראה גם באר יצחק באו״א קצת.

געווען באמיתיות, און אז דער ניקוד איז מחליש דעם „וישקהו" — איז רש"י מדייק צו ברענגען בהתחלת דברי רשב"י „הלכה היא בידוע כו'":

„הלכה" מיינט א דין, א זאך וואס קען זיך ניט בייטן. און דאס פארשטייט אפילו א בן חמש למקרא (וואס לערנט נאך ניט משנה וגמרא). ער זעט אין זיין טאג טעגלעכן לעבן, אז א הלכה (פון תורה) קען מען ניט בייטן.

ועד"ז זאגט רשב"י בנדו"ד, די שנאה פון עשו ליעקב קען זיך ניט בייטן, ווארום „הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב" — דאס איז בדוגמא ווי א הלכה כפשוטה וואס קען ניט געענדערט ווערן,

און דער „וישקהו" דא איז נאר וואס „נכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו" —

וואס בדוגמא לזה געפינט מען בהלכה, אז עס קען געמאלט זיין א הוראת שעה ניט כפי ההלכה, ווי אליהו בהר הכרמל[47]; וואס אויך דעמאלט איז ניט דער פשט אז די הלכה האט זיך געביטן — די הלכה פון איסור הקרבה בבמה איז בתקפה אויך דעמאלט[48], נאר באותה שעה איז געווען די הוראה צו מקריב זיין דעם קרבן בבמה.

און ווי מ'האט שוין געלערנט פריער, אז יעקב איז געווען איש תם[49], בשעת אבער עשו"ס „לרמות את אביו"[50] האט געבראכט אז יצחק האט עם עשו'ן געוואלט אפגעבן די ברכות וויל „כסבור (דורך דעם לרמות) שהוא מדקדק במצות"[50], איז „בא אחיך במרמה"[51]

דאס איז אבער אזא מרמה, אז גם ברוך יהי'[52] וויל דער במרמה[53] איז „בחכמה"[54].

ח. עפ"ז איז אויך מובן:

א) וואס רש"י ברענגט ניט די מחלוקת פון אבות דר"נ — „לא נשקו באמת . . נשיקה זו של אמת" — וויל לויט ביידע דיעות, אויך לדעת רשב"י, איז דא ניט געווען קיין „נשיקה של אמת", ווארום אין „אמת" איז ניט שייך קיין שינויים. די שאלה איז דא נאר אויף וויפל איז דא ניט געווען דער „אמת" פון נשיקה: לויטן ערשטן מ"ד איז אפילו לשעה „לא נשקו בכל לבו", און לדעת רשב"י איז „באותה שעה נשקו בכל לבו", נאר ווי־באלד אז „הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב", איז אפילו „באותה שעה" איז דאס ניט באמיתית[55].

ב) וואס רש"י ברענגט ניט דעם לשון הספרי (שלפנינו) „נהפכו רחמיו באותה שעה" — וויל דאס וואלט געמיינט אז באותה שעה איז ער נתהפך געווארן פון שנאה אויף א רגש של אהבה אמיתית: אבער דא איז בלויז „נכמרו רחמיו באותה שעה" — ער איז אין יענעם מאמענט אנגעווארעמט געווארן מיט א שטארקערן רגש של רחמים.

---

47) פרש"י ראה יב, יג (מספרי עה"פ). רש"י שופטים יח, כב. ספרי שם, טו. יבמות צ, ב.

48) ראה רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ט ה"ג. ובארוכה — לקו"ש חי"ט ע' 182 ואילך. ולהעיר מלקו"ש חי"ד ע' 70 ואילך.

49) תולדות כה, כז.

50) רש"י תולדות שם.

51) תולדות כז, לה.

52) שם, לג.

53) רש"י שם, לה.

54) ראה עד"ז ג"כ בפרש"י לפנ"ז — ויצא כט, יב: אם לרמאות כו'.

55) שלכן נהרות שנפסקין „אחד בשבוע" (שמיטה) נק' „מכזבין" ופסולין למי חטאת (פרה פ"ח מ"ט).

ג) ער איז מקדים אז דאס שטייט „בברייתא דספרי": אזוי וואלט מען גע־קענט לערנען אז דער לשון „הלכה היא בידוע" איז א הלכה אין דעם חלק הדרש שבתורה (ארויסברענגען די מסקנא פון דעם דרש[56]), דעריבער זאגט רש"י אז דאס איז „בברייתא דספרי", דאס איז אין דעם חלק ההלכה שבתורה — ס'איז ניט א דרש פון מדרש, נאר דאס איז א הלכה אין דיני התורה אז עשו שונא ליעקב, כנ"ל.

ט. מען דארף אבער פארשטיין: וואס איז דער הכרח אין פשוטו של מקרא אז „נשקו בכל לבו"; ואדרבה: וויבאלד אז רשב"י אליין זאגט „הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב", האט ער דאך געקענט (ואדרבה — געדארפט) לער־נען אז „לא נשקו בכל לבו"[57]?

איז דער ביאור בזה: פון דעם גאנצן המשך הפרשה איז משמע, אז עשו איז דאן געשטאנען אין א גרויסער התרגשות, ווי דער פסוק איז גלייך ממשיך, אז נאך „וישקהו" איז — „ויבכו"[58], וואס דאס איז א בולט'ער אויסדרוק פון גודל רגש הלב[59];

ועד"ז זעט מען אין די שפעטערדיקע רייד פון עשו'ן, „אחי יהי לך אשר לך"[60] ביז „אציגה נא עמך מן העם אשר אתי"[61].

איז אין פשוטו של מקרא שווער צו זאגן אז דאס אלץ איז געווען נאר לפנים וועגן, און אז עשו האט עס ניט גע־מיינט בכל לבו[62].

און דערפאר נעמט אן רשב"י, אז „באותה שעה" איז „נכמרו רחמיו . . ונשקו בכל לבו".

ועפ"ז יובן וואס די צוויי פירושים זיינען שקולים אין פשוטו של מקרא (און רש"י איז דערפאר מקדים „ויש חולקין בדבר הזה") — ווייל לויט ביידע פירושים איז דא די זעלבע שוועריקייט: לויט'ן ערשטן מ"ד אז „לא נשקו בכל לבו" איז שווער דער המשך הפרשה שלאח"ז, וואו ס'איז קענטיק אז דער „וישקהו" איז געווען „בכל לבו"; און לויטן רשב"י איז ניט גלאטיק דער „וישקהו בכל לבו" לויט דעם פריער־דיקן מצב פון תכלית השנאה[63].

יוד. א תלמיד ממולח קען נאך אבער פרעגן: סוף סוף, וויבאלד אז רשב"י אליין איז דער וואס איז מדגיש שנאת עשו ליעקב — „הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב" — ווי קומט עס אז דוקא ער זאל לערנען אז „נכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו"?

---

56) ע"ד אגדה הקרובה לפשוטו של מקרא (ראה רש"י בראשית ג, ח. ועוד).

57) ראה לעיל הערה 20.

58) ראה ראב"ע עה"פ: על דרך הפשט לא חשב עשו לעשות רע לאחיו והעד ויבכו כאשר עשה יוסף עם אחיו (וראה רלב"ג פרשתנו ב„ביאור דברי הסיפור"). וראה יפה תואר (השלם) לב"ר שם בדברי רשב"א. פירוש מהרז"ו שם ד"ה ואת"ל ויבכו. וראה מדרש לקח טוב שלאחר הפירוש וי"מ נישקו אבל לא בלב שלם כו' איתא: ויבכו, אעפ"כ נכמרו רחמיו.

59) להעיר מלקו"ש חט"ו ע' 351 ואילך.

60) לג, ט.

61) שם, טו.

62) להעיר מהל' באבות דר"נ שם „וכולן אינן של אמת" — אשר שקו"ט (בכסא רחמים שם) בפירושו. ואולי יש לפרשו על הענינים שבהמשך הפרשה. אלא שלפי"ז הכוונה ב„כולן" אינו לשאר נשיקות (ראה לעיל הערה 42), ודוחק. וראה הערה הבאה.

63) להעיר מנוסחא ב' באבות דר"נ מכת"י (נ.י. תשכ"ז — מהדורא ג') פל"ז: נקוד יכול שהיתה נשיקה של אהבה. רבי שמעון בן אלעזר אומר והלא כל מעשיו של עשו בתחלה של שנאה היו חוץ מזו שהיא של אהבה.

איז רש"י מרמז[64] דעם ביאור דורך ברענגען דעם שם בעל המאמר — רשב"י:

רשב"י איז געווען בזמן פון גלות רומי — אדום (וואס „עשו הוא אדום"[65]) — אין א זמן פון גזירות קשות[66] אויף אידן, און אויף אים אליין בפרט, ביז ער האט געדארפט אנטלויפן פון די רומיים און זיך באהאלטן אין א מערה י"ג שנה[67];

אעפ"כ געפינט מען[68], אז בשעת מ'האט געדארפט גיין קיין רומי צו מבטל זיין א גזירה אויף אידן, האט מען געשיקט רשב"י „שהוא מלומד בניסים", און ניט קוקנדיק אויף דער גרויסער שנאה פון מלכות רומי צו אידן (ואליו בפרט), האט ער ג'פועל'ט (ע"י נס) אז „אמר להון שאילו כל מה דאית לכון למישאל ועיילינהו לגנזי" און דורך דעם האט מען מבטל געווען די גזירה.

ובמילא לערנט ער אז אזוי איז אויך געווען בנוגע יעקב ועשו, אז יעקב, וואס איז געווען א מלומד בנסים[69], האט ג'פועל'ט אויף עשו'ן (כאשר הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב) אז נכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו.

יא. דאס איז אויך מתאים מיטן ענין ותוכן פון עבודת רשב"י בפנימיות הענינים:

מ'געפינט[67], אז ארויסגייענדיק פון דער מערה „כל היכא דהוה מחי ר' אלעזר הוה מסי ר' שמעון", ד.ה. דער סדר פון „מסי ר' שמעון" איז די הנהגה

64) נוסף על טעם הנ"ל סוס"ד.

65) פרשתנו לו, א.

66) וע"ד „ואהרגה את יעקב" (תולדות כז, מא) — הרוגי מלכות ובהם — רע"ק רבו דרשב"י.

67) שבת לג, ב.

68) מעילה יז, א ואילך.

69) ראה פרש"י פרשתנו לב, יא. ד"ה כי במקלי.

וואס איז מתאים אין וועלט, ניט ווי עס דארף זיין לכאורה ע"פ ההנהגה פון תורתו אומנתו. מצד דער הנהגה פון רשב"י וחבריו[70] (ובצד השווה שבהם), הנהגת תורתו אומנתו איז „ר"א מחי". אבער רשב"י האט אויפגעטאן די רפואה אין וועלט ווי זי פירט זיך אין איר סדר.

עד"ז ויתרה מזו זאגט רשב"י[71] „יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין", וואס לפטור — איז שייך ווען דאס איז ניט דורך צוברענגען אז כל העולם כולו טוט תשובה, נאר — ווי די וועלט שטייט אין א מעמד ומצב של דין מצד ענינים בלתי רצויים איז ער „סובל כל עוונו־תיהם ופוטרן מן הדין"[72].

וואס אין א פרט איז דאס א פיל גרע־סערער אויפטו ווי דאס פועל'ן א שינוי אין וועלט, וואס דעמאלט ווערט דאך דער מטה נתעלה, ער ווערט אויס מטה, דער רע ווערט בטל ונתהפך. משא"כ דא זאגט רשב"י אז אלקות קען דערגרייכן און פועל'ט אויך אין דעם מטה ווי ער איז מטה און אין דעם רע ווי ער איז במקומו[73].

ועד"ז בנדו"ד: די פעולה פון יעקב אויף עשו איז ניט אין דעם אז עשה עשו תשובה[74]; נאר אז עשו זייענדיק אין דעם

70) שבת יא, א. וראה סוכה (מה, ב) דיש דרגת „בני עלי", ד„שנים הן" ואז „אני ובני" ויש דרגה דרק אחד הוא — רשב"י (זח"א רנה, א. ז"ח ר"פ וירא). וראה לקו"ש ח"ד ע' 1235 ואילך.

71) סוכה שם.

72) רש"י סוכה שם. וראה לקו"ש שם ע' 1237 ובהערה 40, 43 שם. לקו"ש ח"ז ע' 364.

73) וע"ד המעלה דהמשכת אלקות מלמעלמ"ט על העלאה ממטה למעלה — ראה לקו"ש חט"ו ע' 195, ושי"נ.

74) ולא כישמעאל שעשה תשובה והוליך את יצחק לפניו (פרש"י ח"ש כה, ט), שבפשטות בא מצד השפעת אברהם (ראה רש"י לך טו, טו). ולהעיר מלקו"ש שם ע' 194 ואילך.

מעמד ומצב וואס „הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב", ווערט אויך בא אים „נכמרו רחמיו כו' ונשקו בכל לבו".

יב. דערפון האָט מען די הוראה אויף דעם כללות וכל הזמן פון גלות אדום און אין ביידע קצוות:

פון איין זייט קען מען זיך ניט פאַר־לאָזן אויף גוים, מלכות אדום, וואָרום „הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב".

לאידך, האָט א איד בכח צו פועל'ן אויף עשו'ן אויך ווי עשו שטייט אין אָט דעם מעמד ומצב, אז ס'זאָל ווערן „נכמרו רחמיו ונשקו בכל לבו", ער זאָל העלפן איידן און משפיע זיין צו איידן אין אָלעם וואָס זיי נויטיקן זיך, ביז צו העלפן איידן גיין אין דעם דרך וואָס זיי דאַרפן גיין.

וואָס דאָס קומט ווען א איד שטייט בתוקף אין זיין הנהגה ע"פ תורה ומצות אפילו אין דעם מצב הגלות און ווערט ניט נתפעל פאַר גוים און גו"שקייט, און איז דאָס מודיע אויך עשו'ן — „עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצות שמרתי"[75],

און ע"ז ווערט נתקיים בפועל וואָס עס שטייט אין דער הפטורה[76] פון דער פרשה[77] „חזון עובדי' כה אמר ה' אלקים לאדום גו'" (וואָס „עובדי' גר אדומי הי' והיינו דאמרי אינשי מיני' ובי' אבא ניזיל בי' נרגא"[78]), ביז לסיום הענין[79]: „ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה",

וועלכער איז שוין אָנגעזאָגט געוואָרן בפרשתנו אָלס א תוצאה פון וישקהו גו' ויאמר נסעה גו' — וואָס יעקב האָט עס אָנגענומען: אבוא אל אדוני שעירה — בימי המשיח שנאמר ועלו מושיעים גו'[80],

ועלו מושיעים בקרוב ממש בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

(משיחת ש"פ וישלח תש"מ)

---

75) פרש"י פרשתנו לב, ה.

76) כמנהגנו — מנהג חב"ד.

77) עובדי' א, א.

78) סנהדרין לט, ב. ושם גם דעת רשב"י כיו"ב.

79) עובדי' שם, כא.

80) פרשתנו לג, יד ובפרש"י שם. ולהעיר מהמשך רש"י „ומ"א יש לפרשה זו רבים" — היינו שהקודם לזה הוא פשוטו ש"מ.